

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Портного Євгена Володимировича
«Формування організаційно-економічного механізму інноваційної
діяльності аграрних підприємств»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»**

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з основними науково-дослідними роботами

У сучасних умовах трансформації економіки України, посилення інтеграційних процесів та нестабільності зовнішнього середовища надзвичайно актуальною є проблема підвищення ефективності функціонування аграрного сектора. Одним із ключових напрямів такого удосконалення є активізація інноваційної діяльності, яка виступає основою забезпечення конкурентоспроможності, екологічної стійкості та технологічної модернізації аграрних підприємств.

Проте аналіз практики засвідчує, що більшість аграрних підприємств України демонструють низький рівень інноваційної активності, що зумовлено як обмеженими фінансовими можливостями, так і відсутністю цілісної системи стратегічного управління інноваціями. Водночас інноваційна діяльність у аграрному секторі має свою специфіку, що потребує формування адаптивного, комплексного та гнучкого організаційно-економічного механізму, здатного ефективно координувати управлінські, фінансові, виробничі й технологічні рішення.

Не менш важливим є врахування глобальних викликів: кліматичних змін, продовольчої безпеки, цифровізації сільського господарства, а також наслідків військових дій, що суттєво впливають на аграрну галузь України. За таких умов формування ефективного організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності має стати ключовим інструментом адаптації аграрних підприємств до нових викликів, розвитку експортного потенціалу та досягнення стратегічних цілей сталого розвитку.

Таким чином, наукове обґрунтування, розробка та впровадження дієвого організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств є надзвичайно актуальним і має важливе значення як на мікро-, так і на макрорівні, оскільки формує підґрунтя для переходу аграрного виробництва до інноваційної моделі економіки.

Останніми роками багато вітчизняних та закордонних науковців обговорюють проблВітчизняні та закордонні науковців обговорюють проблематику інноваційної діяльності, активності, розвитку чи потенціалу в аспекті побудови моделі, алгоритму, стратегії чи механізму в умовах цифрової трансформації. Наукові доробки, які присвячені інноваційній діяльності зарубіжних та вітчизняних вчених: Братусь Г.А., Геєць В.М., Гораш К.В., Гринкевич С.С., Ілляшенко С.М., Кваша Т.К., Коваленко О.В., Краснокутська Н.С., Кудрявцева О.В., Ложачевська О.М., Міщенко Я. О., Омеляненко В.А., Писаренко Т.В., Рожкова Л.В., Харів П. С,

Хаустова В.Й., Сан Б., Лі Дж., Ся Т., Халіфа Дж., Беланова К., Охотницький П., Сівак Р., Пічичіні Л., Сабатіні А., Чілло В., Прийоно А., Абдулла М.

Значну увагу приділяли вітчизняні та зарубіжні вчені тематиці інноваційної діяльності аграрних підприємств, такі як: Вдовенко Н.М., Каліна І.І., Коваленко Н.В., Ковтун, В.А., Кривоберець М.М., Мазур Ю.В., Сагачко Ю. М., Тешева Л. В., Шуляр Н.М., Патель М., Сурті М., Джаніяні К., Аднан М., Зевду Д., Макаліві Т., Мен С., Цзян Ю., Ша Ю.

Саме цими обставинами й зумовлюється актуальність теми представленого дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичних планів наукових досліджень Міжрегіональної Академії управління персоналом за темою: «Формування механізмів мотиваційного менеджменту персоналу» (номер державної реєстрації – 0121U114722) (удосконалено організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності аграрних підприємств, який структурований та охоплює послідовну систему функціональних блоків, які забезпечують цілісний цикл управління інноваціями – від постановки стратегічних цілей до реалізації інноваційних рішень, і включає уточнення методологічних основ (мета, функції, принципи, методи, ресурсне забезпечення), формування стратегії інноваційного розвитку та механізмів масштабування, ефективність і результативність в умовах мінливого середовища).

2. Мета і задачі дослідження

Метою дисертаційної роботи є узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективного організаційно – економічного механізму інноваційної діяльності на аграрних підприємствах для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств та економіки країни.

Для досягнення зазначеної мети дослідження поставлено й вирішено такі наукові та практичні завдання:

- визначити теорію інновацій економічної системи в умовах цифрової трансформації;
- визначити значення, функції, принципи та основні елементи організаційно – економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств;
- проаналізувати зарубіжний та вітчизняний досвід інноваційних досліджень та розробок;
- охарактеризувати вплив цифрової трансформації на інноваційну діяльність аграрних підприємств;
- оцінити фінансове забезпечення інноваційної діяльності досліджуваних аграрних підприємств;
- розробити організаційно – економічний механізм інноваційної діяльності аграрних підприємств;
- оптимізувати стратегічне планування інноваційної діяльності аграрних підприємств;
- обґрунтувати методику комплексної оцінки економічної ефективності впровадження організаційно – економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна

Дисертаційна робота виконана здобувачем особисто, містить наукові положення та нові наукові результати, що характеризуються як науково значимі з огляду на потреби теорії та практики за спеціальністю 051 «Економіка».

Наукова новизна роботи полягає у вирішенні важливого наукового завдання – поглиблення та вдосконалення теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення організаційно–економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств. Основні результати дослідження, що характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, такі:

удосконалено:

- дефініція поняття «інновація», яке розглядається як інструмент сталого й безпечного розвитку, що включає інтеграцію технологій цифровізації та механізмів управління загрозами, при цьому зміст структуровано за шістьма смисловими групами – технологічною, організаційною, економічною, управлінською, безпековою та цифровою, серед яких особлива увага приділяється цифровізаційно – безпековим технологіям як ключовому чиннику забезпечення стійкості та адаптивності інноваційного процесу в умовах сучасної трансформації;

- стратегію інноваційної діяльності агропідприємства відповідно до рівня його адаптації – це система альтернативних управлінських рішень, яка формується на основі поєднання інтегрального показника інноваційної трансформації та рівня адаптивності агропідприємства, і визначає характер інноваційної поведінки (від опортуністичної до активної наступальної) залежно від здатності аграрного підприємства ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішні ресурси інноваційного розвитку, чим суттєво відрізняється від традиційних підходів, що зазвичай базуються лише на оцінці інноваційного потенціалу без урахування адаптивної спроможності до впровадження змін;

набули подальшого розвитку:

- наукові підходи до теорії інновацій, які, на відміну від існуючих, враховують не лише класичні положення щодо типології, економіки НДДКР, інноваційних моделей та дифузій, а й сучасні аспекти цифровізації, інформатизації, безпекових інновацій, трансферу технологій, інноваційної політики держави, інноваційної орієнтованості аграрного підприємства та процесів прийняття і комерціалізації інновацій, що дозволяє комплексно охопити всі етапи інноваційного перетворення (трансформації) у виробничому середовищі.

- методичні підходи до генерування моделей інноваційної діяльності аграрних підприємств, які на відміну від існуючих, представлено у вигляді системи є багатоаспектними, охоплюють ситуаційний, соціальний, процесний, інституційний, цифровізаційний і безпековий виміри, що дозволяє формувати адаптивні, технологічно динамічні та безпеково орієнтовані рішення з урахуванням сучасних викликів цифрової трансформації та глобальної нестабільності.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Портного Євгена Володимировича полягає в тому, що основні концептуальні та методичні положення, узагальнення і висновки, зроблені автором, доведені до рівня конкретних методик і практичних рекомендацій щодо формування

організаційно –економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств.

У дисертації автором на теоретичному рівні:

сформовано парадигму поняття «інновація»;

розглянуто наукові підходи до теорії інновацій;

запропоновано методичні підходи до генерування моделей інноваційної діяльності аграрних підприємств.

на практичному рівні:

обґрунтовано стратегію інноваційної діяльності агропідприємства відповідно до рівня його адаптації;

розроблено організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності аграрних підприємств;

запропоновано інтегральний індикатор адаптивності інноваційної трансформації аграрного підприємства;

сформовано систему індикаторів оцінки адаптивності інноваційної діяльності агропідприємств;

обґрунтовано науково – методологічний підхід, який дозволяє здійснювати оцінку ефективності стратегії інноваційної діяльності в межах організаційно – економічного механізму аграрного підприємства.

Отримані теоретичні та практичні результати проведеного дисертантом дослідження підтверджені відповідними довідками апробаційного характеру, що засвідчують впровадження наукових результатів у практичну діяльність підприємств енергетичної сфери та в освітній процес закладів вищої освіти:

Запровадження висновків та пропозицій дисертанта сприятиме підвищенню рівня ефективності інноваційної діяльності аграрних підприємств.

Зокрема, у ТОВ «ВОЛОЧИСК-АГРО» використано розробки дисертанта запровадженню інтегрального індикатора адаптивності інноваційної трансформації аграрного підприємства, який розглядається як багатовимірна узагальнена кількісна характеристика та формується на основі системного аналізу ключових факторів адаптаційного потенціалу (довідка від 17.12.2024 р. № 285).

ТОВ «ЖИТНИЦЯ ПОДІЛЛЯ» використано розробки дисертанта запровадженню методичних підходів до генерування моделей інноваційної діяльності аграрних підприємств, які представлено у вигляді системи та охоплюють ситуаційний, соціальний, процесний, інституційний, цифровізаційний і безпековий виміри, що дозволяє формувати адаптивні, технологічно динамічні та безпеково орієнтовані рішення з урахуванням сучасних викликів цифрової трансформації та глобальної нестабільності (довідка від 24.02.2025 р. № 537/25).

Удосконалено організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності аграрних підприємств, який оснований на підходах до генерування моделей інноваційної діяльності аграрних підприємств, упроваджено в навчальний процес закладів вищої освіти, зокрема їх використано у підготовці теоретико-методичного забезпечення, у розробці робочих навчальних програм та силабусів відповідних дисциплін Міжрегіональної Академії управління персоналом (включені кафедрою управління бізнесу у вигляді змістовних блоків до дисципліни «Інноваційний менеджмент» та до дисципліни «Управління інноваціями») та виконане відповідно

до наукової теми НДР Міжрегіональної Академії управління персоналом «Удосконалення управління бізнес-процесами на підприємствах» (номер державної реєстрації 0121U000270) (довідка від 09.01.2025 р. № 6/1).

5. Апробація результатів дослідження

Основні результати досліджень були викладені та схвалені на: Міжнародній науково-практичній конференції “Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу”. м. Київ, 10 жовтня 2024 р.; II Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання фінансової інклюзії в умовах цифровізації соціально-економічних систем: європейський вектор, виклики та перспективи”. м. Запоріжжя, 17-18 лютого 2025 р.; IX Міжнародній науково-практичній конференції (присвячена пам’яті професора Григорія Євтієвича Мазнева) “Управління розвитком соціально-економічних систем”. м. Харків, 06-07 березня 2025 р.; IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу». Кам’янецьк -Подільськ, 11 лютого 2025 р.

6. Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора

Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації, засвідчив, що результати дослідження, які викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно та повною мірою відображені в публікаціях і доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 9 наукових працях: 3 статті в наукометричній базі Scopusy, 2 статті в наукових фахових виданнях України, 4 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 2,6 друк. арк. Власні здобутки висвітлено у 2,1 друк. арк.

Статті в зарубіжних виданнях за напрямом дослідження:

1. Shashyn, O., Prus, Y., Portnov, Y., Borshch, V., Mykhailiv, H.(2024). Fostering innovation through collaborative leadership: Developing a novel framework for strategic management. Multidisciplinary Science Journal, 6, art. no. e2024ss0722.
2. Rasshyvalov, D., Portnoi, Y., Sigaieva, T., Alboshchii, O., Rozumnyi, O. (2024). Navigating geopolitical risks: Implications for global supply chain management. Multidisciplinary Reviews, 7(Special Issue), art. no. e2024spe017. <https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3809>
3. Leonov, Y. , Parubets, O. , Portnoi, Y. , Zaloha, Z. , Sukhai, O. (2024). Tourism risk analysis and mitigation: Strategies for managing risks in a dynamic tourism environment. Multidisciplinary Reviews , 7(10), e2024243

Статті у наукових виданнях,

включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Портной, Є. (2024). Інноваційна діяльність підприємств в умовах цифрової трансформації. Цифрова економіка та економічна безпека, (6 (15), 31-38. DOI:

2. Портной, Є. (2025). Вплив цифрової трансформації на інноваційну діяльність підприємств. Сталий розвиток економіки, (4(51), 368-375. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-52>

Тези конференцій:

1. Портной Є.В. Інноваційна діяльність підприємства в умовах цифрової трансформації. Міжнародна науково-практична конференція “Інноваційні методи управління економікою в умовах цифровізації бізнесу”: зб. Матеріалів конференції (м. Київ, 10 жовтня 2024 р.) / ред. кол.: І. А.Семенець-Орлова (гол. ред.), І. І.Каліна (заст. гол. ред.), Ю. В. Мазур (упоряд. і відп. ред.) та ін. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. 404 с.

2. Портной Є.В. Формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. Актуальні питання фінансової інклюзії в умовах цифровізації соціально-економічних систем: європейський вектор, виклики та перспективи: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (17-18 лютого 2025 р., Запоріжжя)/ ТДАТУ; відп. за вип. Н. В. Трусова. – Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. – 446 с.

3. Портной Є.В. Переваги та недоліки цифровізації у контексті інноваційного розвитку підприємств. Управління розвитком соціально-економічних систем: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (присвячена пам'яті професора Григорія Євтіювича Мазнева). (м. Харків, 06-07 березня 2025 року). Харків : ДБТУ. Ч. 1. 2025. 804 с.

4. Портной Є.В. Інноваційний розвиток підприємства на основі системно-ресурсного підходу. IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу». Кам'янецьк -Подільськ, 11 лютого 2025 року.

7. Зауваження щодо змісту дисертації та дискусійні положення.

Відзначаючи змістовність та наукову цінність проведеного дослідження, обґрунтованість основних положень, висновків і рекомендацій, доцільно, водночас, звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. У дисертації розглядається поняття «інновація», її зміст автор структурував за шістьма смисловими групами – технологічною, організаційною, економічною, управлінською, безпековою та цифровою, серед яких особлива увага приділяється цифровізаційно – безпековим технологіям. Чи не звужує це тлумачення універсальність застосування поняття в умовах традиційного аграрного виробництва?

2. Автор дисертаційному доробку здійснює зіставлення цифрової трансформації в Україні з практиками розвинених країн. Чи доцільне пряме порівняння в умовах нерівнозначного рівня технічного та інституційного розвитку?

3. В дисертаційній роботі запропоновано модель організаційно–економічного механізму для всіх аграрних підприємств. Можливо доцільно застосовувати різнобізні чи багатогранні моделі організаційно–економічного механізму для всіх аграрних підприємств, зважаючи на їхню галузеву та регіональну специфіку.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно констатувати, що наявні в дисертації

дискусійні положення, значною мірою, характеризують авторській підхід й не знижують її загальної позитивної оцінки.

8. Загальний висновок

Враховуючи значимість розв'язаних завдань і отриманих значущих наукових результатів у ході дослідження, можна з упевненістю заявити, що дисертація Портного Євгена Володимировича представляє собою комплексне наукове дослідження, проведене на високому професійному рівні. Робота вносить нові наукові висновки, які розширюють теоретичні та методологічні основи і сприяють вирішенню значущого наукового завдання, пов'язаного з аналізом суттєво-функціональних методичних підходів до розвитку аграрної галузі через інноваційну діяльність.

Одержані наукові результати достатньою мірою обґрунтовані, характеризуються повнотою викладення та логічністю побудови.

Зміст дисертації відображає поставлену ціль, усі наукові завдання, визначені автором, було виконано в повному обсязі, і дослідницька мета була успішно досягнута. Структура дисертації відповідає встановленим критеріям. Всі наукові тези, висновки та пропозиції мають наукове обґрунтування, логічно аргументовані, несуть в собі наукову новизну і були представлені для обговорення на науково-практичних конференціях. Публікації автора відображають базові аспекти дисертаційного дослідження і висвітлюють основні пропозиції роботи.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор Портной Євген Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

декан ННІУЕБ

ПрАТ ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом",
к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу

Ю.В. Мазур